

Tavuk Oyunu Bağlamında Doğu Akdeniz’de (Kıbrıs) Meydana Gelen Gelişmelerin Analizi*

İsmail ŞAHİN**

Altuğ GÜNAR***

Geliş tarihi: 29/04/2020 *Kabul tarihi:* 11/08/2020 *Çevrim içi yayın tarihi:* 30/09/2020

Atf: ŞAHİN,İ.,GÜNAR,A., “Tavuk Oyunu Bağlamında Doğu Akdeniz’de (Kıbrıs) Meydana Gelen Gelişmelerin Analizi, Ortadoğu Etütleri, 12-2 (2020): 305-324

DOI: 10.47932/ortetut.728969

Öz: Akdeniz bölgesi uluslararası politika açısından her dönem ayrı bir öneme sahip olmuştur. Günümüzde Doğu Akdeniz bölgesinde deniz yetki alanlarına yönelik anlaşmazlık bölgeyi ciddi derecede istikrarsızlaştırmaktadır. Doğu Akdeniz’de yer alan aktörler ve çeşitli çıkarılara sahip olan diğer oyuncular, bölgenin iki ana aktörü olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Türkiye bağlamında karşı karşıya gelmekte bu iki ana aktörü desteklemekte ya da desteklemeyerek iki aktör üzerinde bölgedeki üstünlük dengesi değişebilmektedir. Bölgede mevcut olan bu durumun uluslararası ilişkiler perspektifinden değerlendirilmesi için oyun teorisi olan mahkûmun ikilemi genel olarak tercih edilen oyun olmuş ancak zaman içerisinde bölgedeki durumun farklılaşması farklı oyunların tercih edilerek aktör davranışlarının analiz edilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda bu çalışma diğer çalışmalardan farklı olarak tavuk oyununu tercih ederek Doğu Akdeniz’de meydana gelen gelişmeleri analiz etme girişiminde bulunmakta ve ayrılmaktadır. Tavuk oyunu farklı sonuçlar ortaya çıkarabilme potansiyeline sahip durumlar için kullanılabilir. Tavuk oyunu karşılıklı bir tehdit algılaması durumunu anlamak ve aktörlerin kararları hakkında görüşlere sahip olmak için kullanılmaktadır. Bu kurgu içerisinde taraflar ya iş birliğine gidecek ya iş birliği olmayacak ve aktörlerden biri tavuk olurken bir diğeri kahraman ya da tam tersi söz konusu olacaktır. Tarafların iddialarından vazgeçmemeleri en kötü ihtimal olan çatışmayı gündeme getirmektedir. Bu doğrultuda Doğu Akdeniz’de meydana gelen deniz yetki alanlarına ilişkin sorunlar ışığında tarafların ileri sürdükleri tezlerden geri adım atmamaları; bu gelişmelerin tavuk oyunu bağlamında incelenebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacını uluslararası ilişkilerde tavuk oyunu bağlamında Doğu Akdeniz’deki gelişmelerin ele alınması oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda tavuk oyununun Doğu Akdeniz’de meydana gelen gelişmelerin değerlendirilmesi açısından uygun bir teori olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz, Kıbrıs, Türkiye, Oyun Teorisi, Tavuk Oyunu

* Bu çalışma 5-7 Ekim 2019 tarihlerinde Alanya’da gerçekleştirilen II. ALKÜSAM Uluslararası İlişkiler Kongresi’nde sunulan “Uluslararası İlişkilerde Tavuk Oyun Teorisi Bağlamında Doğu Akdeniz’de Meydana Gelen Gelişmelerin Değerlendirilmesi” adlı sözel bildirin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş versiyonudur. Bu çalışma Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından BAP-19-İİBF-1009-136 proje numarası ile desteklenmiştir

** Doç.Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, TR, ismailsahin@hbv.edu.tr, ORCID:0000-0003-3144-7844

*** Dr.Öğr. Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, TR, agunar@bandirma.edu.tr, ORCID:0000-0001-8094-624X

Current Developments in Eastern Mediterranean (Cyprus) in the Context of Chicken Game Theory*

İsmail ŞAHİN**

Altuğ GÜNAR***

Received: 04/29/2020 *Accepted:* 08/11/2020 *Published Online:* 09/30/2020

Citation: SAHIN,I, GUNAR,A., “Current Developments in Eastern Mediterranean (Cyprus) in the Context of Chicken Game Theory”, Middle Eastern Studies, 12-2 (2020): 305-324

DOI: 10.47932/ortetut.728969

Abstract: The Mediterranean region has vital in terms of international politics. Today, the dispute over maritime jurisdiction boundaries in the Eastern Mediterranean region seriously destabilizes the region. Other players and actors who have interests in the Eastern Mediterranean where actors come across in the respect of two main actors of the region including the Greek Cypriot administration and Türkiye to support or not to support these two actors can change the superiority of balance in the region. In order to evaluate this situation in the region from the perspective of international relations, the prisoners dilemma game was chosen in general, but the differentiation of the situation in the region over time revealed the necessity of analyzing actor behaviors by choosing different games. In this context, this study attempts and differs from the other studies in analyzing the developments in the Eastern Mediterranean by using the chicken game. The chicken game can be used for situations that have the potential to produce different results. The Chicken Game is used to understand the situation of mutual threat perception and to have opinions about the actors' decisions. In this fiction, the parties will either cooperate or will not cooperate and one of the actors will be chicken while the other will be a hero or vice versa. The fact that the parties do not give up their claims raises the conflict potential, which is the worst possibility. In this direction, in the light of the problems regarding the maritime jurisdiction boundaries in the Eastern Mediterranean, if the parties do not take a step back from their theses shows that these developments can be examined in the context of Chicken Game. Therefore, the aim of this study is to address the developments in the Eastern Mediterranean in the context of the chicken game in international relations. As a result of the study, it was concluded that Chicken Game may be a suitable theory for evaluating the developments in the Eastern Mediterranean

Key Words: Mediterranean, Cyprus, Turkey, Game Theory, Chicken Game

* This study is the revised and improved version of a conference paper entitled “Evaluation of the Developments in the Eastern Mediterranean in the Context of the Game of Chicken (Game Theory) in International Relations” presented at the ALKÜSAM International Relations Congress which was held on 5-7 October 2019 in Alanya. This study was supported by the Scientific Research Projects Coordination Unit of Bandırma Onyedi Eylül University with the project number BAP-19-İİBF-1009-136.

** Assoc.Prof., Ankara Hacı Bayram Veli University, TR, ismailshahin@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3144-7844

*** Asst.Prof., Bandırma Onyedi Eylül University, TR, agunard@bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8094-624X

تحليل التطورات في شرق البحر المتوسط (قبرص) في ضوء لعبة الدجاج*

**إسماعيل شاهين، إ.، غونار، أ.، "تحليل التطورات في شرق البحر المتوسط (قبرص) في ضوء لعبة الدجاج"، دراسات الشرق الأوسط، 2-12 (2020): 305-324

تاريخ الاستلام: 29/04/2020 تاريخ القبول: 11/08/2020 نشرت على الإنترنت: 30/09/2020

الاقتباس: شاهين، إ.، غونار، أ.، "تحليل التطورات في شرق البحر المتوسط (قبرص) في ضوء لعبة الدجاج"، دراسات الشرق الأوسط، 2-12 (2020): 305-324

DOI: 10.47932/ortetut.728969

ملخص

حظيت منطقة البحر الأبيض المتوسط دائما بأهمية خاصة فيما يتعلق بالسياسة الدولية. الصراع على مناطق الصلاحية البحرية في منطقة شرق البحر المتوسط اليوم، يؤدي إلى زعزعة استقرار المنطقة بشكل خطير. الفاعلون في شرق البحر المتوسط واللاعبون الآخرون الذين لديهم مصالح مختلفة، هم في مواجهة في إطار اللاعبين الرئيسيين في المنطقة وهما إدارة جنوب قبرص الرومية وتركيا. وتتغير توازنات القوى في المنطقة وفق دعم أو عدم دعم هؤلاء للفاعلين الرئيسيين. ومن أجل تقييم هذا الوضع في المنطقة من منظور العلاقات الدولية، كانت نظرية اللعبة مأزق السجين هي المفضلة بشكل عام، لكن تغير الأوضاع في المنطقة مع مرور الوقت أظهر ضرورة ترجيح ألعاب مختلفة من أجل تحليل سلوكيات اللاعبين. وفي هذا السياق، تسعى هذه الدراسة، على عكس الدراسات الأخرى، إلى تحليل التطورات في شرق البحر المتوسط في ضوء لعبة الدجاج. يمكن استخدام لعبة الدجاج في المواقف التي من المحتمل أن تؤدي إلى نتائج مختلفة. يتم استخدام لعبة الدجاج لفهم موقف إدراك التهديد المتبادل والحصول على آراء حول قرارات الفاعلين. وفي هذه الحالة إما أن يتعاون الطرفان أو لا يتعاونان ويكون أحد اللاعبين دجاجة والآخر بطلا أو العكس. إن أسوأ احتمال لعدم تنازل الطرفين عن موقفهما هو وضع الصراع على الأجندة. وفي هذا السياق، فإن عدم تراجع الأطراف عن الأطروحات التي تقدمها في ضوء المشاكل المتعلقة بمناطق الصلاحيات البحرية في شرق البحر المتوسط، يوضح أن هذه التطورات يمكن تحليلها في إطار لعبة الدجاج. لذلك، فإن تناول التطورات في شرق البحر المتوسط في ضوء لعبة الدجاج في العلاقات الدولية يشكل الهدف من هذه الدراسة. ونتيجة للدراسة، تم التوصل إلى نتيجة أن لعبة الدجاج يمكن أن تكون نظرية مناسبة من ناحية تقييم التطورات في شرق البحر المتوسط.

الكلمات المفتاحية: البحر الأبيض المتوسط، قبرص، تركيا، نظرية الألعاب، لعبة الدجاج.

* هذه الدراسة هي نسخة محدثة ومنقحة عن ورقة شفوية بعنوان «تحليل التطورات في شرق البحر المتوسط في ضوء نظرية لعبة الدجاج في العلاقات الدولية»، تم تقديمها في مؤتمر الكوسام الثاني للعلاقات الدولية الذي تم تنظيمه في مدينة ألانيا في الفترة 5-7 أكتوبر/ تشرين الأول 2020. تم دعم هذه الدراسة من قبل قسم تنسيق مشاريع الأبحاث العلمية في جامعة باندرما 71 أيلول، برقم مشروع

BAP-19-İİBF-1009-136.

** جامعة أنقرة ولي حجي بيرام، قسم العلاقات الدولية، أستاذ مساعد، ismailshahin@hbv.edu.tr، ORCID:0000-0003-3144-7844
*** س. يردت. م. ي. و. د.، ميلودلا. ت. ا. ق. ل. ح. م. س. ق. ل. و. ل. 17، امردناب. م. ع. م. ج. ا. ب. ا. ر. ا. g. u. n. a. r. @. b. a. n. d. i. r. m. a. e. d. u. t. r، ORCID:0000-0001-8094-624X

Giriş

Akdeniz çoğu ülke için oldukça önemli bir bölgedir. Bölge, stratejik bir geçiş coğrafyası olması sebebi ile yüzyıllardır çoğu ülkenin bu bölgede etkin bir pozisyon kazanabilme adına vermiş olduğu gayretlere şahit olmuştur. 1950’lerde başlamak üzere Yunanistan’ın Kıbrıs üzerinde hâkimiyet kurmak istemesi ve 1970’li yıllarda Avrupa Birliği ile Kıbrıs arasındaki ilişkilerin gelişmeye başlaması ile birlikte Akdeniz dünyanın öne çıkan gündem konularından biri hâline gelmiştir. Bölgede bulunan Kıbrıs ise tarafların çıkarlarının çakışmış olduğu bir ülke olurken olayların meydana gelmiş olduğu Doğu Akdeniz, ülkeler arasındaki ciddi gerilim ve çatışmalara şahitlik etmeye başlamıştır. Özellikle Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarında ortaya çıkan anlaşmazlıklar çok sayıda aktörün özelde Kıbrıs genelde ise Doğu Akdeniz’de büyük bir çekişme içerisine girmesine yol açmaktadır. Doğu Akdeniz’de bir konum elde etmek isteyen çoğu aktörün deniz yetki alanlarına ilişkin sorunlar ışığında uluslararası hukuk ve çeşitli iddialara dayalı olarak ileri sürmüş olduğu tezler destek vermeleri ve tarafların bu doğrultuda ileri sürmüş olduğu tezlerden vazgeçmemeleri Doğu Akdeniz’de (Kıbrıs) aktörlerin çatışma gibi çeşitli gerilim düzeylerinde karşı karşıya gelmelerine ve restleşmelerine neden olmaktadır. Doğu Akdeniz’de ortaya çıkan bu durum uluslararası ilişkiler içerisinde önemli bir yere sahip olan oyun teorisi bağlamında ele alınabilecek niteliktedir. Oyun teorisi 1950’li yıllardan sonra büyük bir gelişme göstermiş uluslararası politika ya da uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan çoğu gelişme için uygulanmaya başlanmıştır. Uluslararası ilişkiler içerisinde meydana gelen yeni gelişmelerin oyun teorisi bağlamında ele alınarak modellenmesi de oyun teorisi içerisinde yeni oyun türlerinin gelişmesini sağlamıştır. Bu oyunlardan biri de tavuk oyunudur. Sıfır toplamlı olmayan oyunlara verilebilecek en iyi örneklerden biri olan tavuk oyunu genellikle çatışma veya karşı karşıya gelen aktörler ve meydan okumaların analiz edilebilmesi için kullanılan bir oyun türüdür. İki aktörün yer almış olduğu bu oyun türünde 4 farklı sonuç bulunmaktadır. Aktörlerin ikisi ya kaybedecek ya iş birliğine gidecek ya da her iki aktör birinin kaybetmesi ile mevcut durumun galibi olacaklardır.

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs’ta meydana gelen gelişmeler ve aktörlerin davranışları tavuk oyunu teorisi içerisinde analiz edilebilecek niteliktedir. Bu bağlamda çalışmanın temel araştırma sorusu “*Doğu Akdeniz’de (Kıbrıs) meydana gelen gelişmeler Tavuk Oyunu bağlamında ele alındığında tarafların karşı karşıya kalacağı sonuçlar nedir?*” olarak belirlenmiş ve çalışma sonucunda tarafların iddialarından taviz vermemeleri durumunda çatışma, tarafların iddialarından karşılıklı olarak vazgeçmeleri sonucunda iş birliği, aktörlerden birinin iddialarından vazgeçmesi diğer aktörün ise iddiasını sürdürmesi (tam tersi 4. durum için) sonucu bir galip ve bir kaybeden aktörün olacağı yanıtına ulaşılmıştır. Çalışma içerisindeki tavuk oyunu modellemesinde ele alınan iki aktör bulunmaktadır. Aktörler Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Türkiye’dir. Aktörlerin iddiaları ile karşı karşıya gelmiş oldukları saha Doğu Akdeniz’dir. Aktörler Doğu Akdeniz yetki alanları bağlamında ileri sürmüş oldukları iddialar ile karşı karşıya gelmekte ve çeşitli sonuçlarla karşılaşmaktadırlar. Bu bağlamda tarafların iddialarına/tezlerine verilen sayılar aktörlerin durumlarını temsil etmektedir. Oluşturulan matris içerisinde durumlar aktörlere verilen rakamlar ile oyun içerisinde kazananın, kaybedenin ya da iş birliğinin belirlenebileceği şekilde gösterilmektedir. Tavuk oyunu Doğu Akdeniz’de meydana gelmekte olan ve her geçen gün farklı gelişmelere gebe olan dinamik bir yapıya sahip olduğu için, diğer oyun teorilerine nazaran uygulanması daha yerindedir. Doğu Akdeniz’de ortaya çıkan durum daha önceki çalışmalarda mahkûmun ikilemi oyunu bağlamında ele alınarak çok aktörlü bir oyun analizi yapılmıştır. Ancak bugün Doğu Akdeniz’de cereyan eden olayların bütünü farklılıklar göstermektedir. Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarında meydana gelen gelişmelerde Kıbrıs ile Türkiye karşı karşıya getirilerek, diğer aktörlerce desteklenmekte ve sadece iki aktör sahada karşılaşmaktadır. Özellikle GKRY’nin Avrupa

Birliği'ne (AB) üye olması Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü (North Atlantic Treaty Organizations-*NATO*) gibi aktörlerin yerini AB'nin almasını sağlamış, Kıbrıs'ta geniş ölçekli bir çözüm sağlanmadan AB üyesi olması bu ihtilafli durumu çok daha karmaşık hâle getirirken, Türkiye'nin bir ülke olarak tanımadığı ancak uluslararası alanda bir AB üyesi ve bir ülke olarak kabul edilen GKRY'nin Türkiye'nin karşısına bir aktör olarak çıkmasına neden olmuştur. Bu durum açık bir şekilde mahkûmun ikilemi oyunu yerine Doğu Akdeniz'de tavuk oyunu bağlamında yapılacak bir analizin daha uygun olacağını göstermektedir. Nitekim tarafların belirli aralıklarla sahada gerilimi yükseltmeleri ya da çeşitli adımlar atmaları, tavuk oyununda kurgulandığı üzere iki aktörün karşı karşıya geldiği ve birinin kaybederek "tavuk" diğeri kazanarak "kahraman" olarak betimlendiği bir durumun oluşmasına sebebiyet vermektedir. Doğu Akdeniz'e yönelik olarak yapılan betimsel çalışmalar mevcut durumun resmini çizmekten öteye geçememiştir. Halbuki oyun teorileri bağlamında bölgeye yönelik yapılan çalışmalar çeşitli bulgulara ulaşarak varsayımlarda bulunmakta ve aktörlerin olası davranışlarına yönelik tahminlere ulaşabilmektedir. Çalışmanın temel iddiası tavuk oyununun Doğu Akdeniz'de meydana gelen gelişmelerin değerlendirilmesi açısından daha öngörülebilir senaryolar ortaya koyabileceğidir.

Çalışmanın amacını Doğu Akdeniz'de aktörler arasında meydana gelen gelişmelerin tavuk oyunu bağlamında ele alınması oluşturmaktadır. Bu bağlamda üç bölümde kurgulanan çalışmanın ilk bölümünde oyun teorisi ve tavuk oyunu bağlamında daha önce yapılan çalışmalara yer verilmiş ve çalışmanın yapmış olduğu katkı ortaya konmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde, Doğu Akdeniz'de karşı karşıya gelen aktörler ve temel iddiaları tarafları destekleyen aktörler geniş bir şekilde ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise Doğu Akdeniz'de meydana gelen gelişmeler tavuk oyunu bağlamında oluşturulan matrise göre analiz edilmiştir.

I. Literatür Taraması

Doğu Akdeniz'e yönelik çalışmalar, uluslararası ilişkiler alanında Kıbrıs'a yönelik tartışmalı durumun ortaya çıkması sonrası yoğunluk kazanmıştır. Uluslararası ilişkiler alanında "Kıbrıs Sorunu" olarak kabul edilen durum, içerisinde barındırmış olduğu aktörlerin çeşitliliği ve olası sonuçların aktörler doğrultusunda farklılaşması nedeni ile oyun teorisi¹ (*game theory*) bağlamında analiz edilebilir özel bir konuma sahip olmuştur. Doğu Akdeniz'de ülkeler çeşitli iddialar ile karşı karşıya gelmekte ve çatışma potansiyeli taşıyan durumların merkezinde "Kıbrıs" yer almaktadır. Bu bağlamda bölgeye yönelik olarak gerçekleştirilen ilk çalışmaların oyun teorisi kapsamında "Kıbrıs Sorunu" bağlamında ele alınmış olduğu görülmektedir. "Kıbrıs Sorununun" uluslararası ilişkiler gündemine oturduğu ilk günlerde sorunun boyutlarının sınırlı olması konunun çeşitli kısıtlar içerisinde yer almasına neden olmuştur. Ancak günümüzde Kıbrıs'ın AB üyesi

1 Uluslararası ilişkilerde oyun teorisine ilişkin ilgi dönem dönem farklılıklar göstermiştir. 1944 yılında John von Neumann ve Oscar Morgenstein tarafından yayımlanan "*Theory of Games and Economic Behavior*" isimli eser sonrası tüm dikkatleri üzerine çeken oyun teorisi anlaşmazlıkların ve taraflar arasındaki rekabetin kaçınılmaz olduğu durumlarda sosyal bilimlerin bilim dalları tarafından başvurulması gereken ilk yöntem olarak düşünülmüştür. Kenneth Arrow'un "*Social Choice and Individual Values*", Anthony Downs'un "*Economic Theory of Democracy*" aynı zamanda da Mancur Olson'un "*Logic of Collective Action*" eserleri oyun teorisi alanında en önde gelen makaleler/eserler olarak yayımlandıkları dönemde ve literatür içerisinde büyük bir etkiye neden olmuşlardır. 1990'lı yıllara doğru "Rasyonel Tercih Teorisi" (*Rational Choice Theory*) Amerika politikasında etkisini ciddi bir şekilde arttırmıştır. Bu dönemde William H. Riker'in eserleri ve "*Rochester School*" dikkatleri üzerlerine çekmiştir. Bu şekilde de genel olarak rasyonel tercih teorisi özelde ise oyun teorisinde ciddi değişimler ortaya çıkmaya başlamıştır. 1990'lı yıllar sonrası karşılaştırmalı politika alanında çalışma yürüten çoğu araştırmacı oyun teorisine ekonomik değişim, demokratikleşme, milliyetçilik gibi çeşitli sorunları dâhil ederek, oyun teorisinin uygulanabildiği alanların genişlemesini sağlamışlardır. Daha detaylı bilgi için bkz; Peter G. Bennett, "Modelling Decisions in International Relations: Game Theory and Beyond," *Mershon International Studies Review* 39, no. 1 (Nisan 1995): 19. doi:10.2307/222691, Gerardo L. Munck, "Game Theory and Comparative Politics: New Perspectives and Old Concerns," *World Politics* 53, no. 2 (Ocak 2001): 173-174. doi:10.1353/wp.2001.0005.

olması ve sonrasında gelişen olaylar dizisi konunun Doğu Akdeniz bağlamında tekrar gündeme damga vurmasını sağlamış ve boyutunun oldukça genişlemesi ve analiz edilebilme sınırlarını diğer oyun teorilerine yönelik olarak genişlemesine neden olmuştur.

Oyun teorisine yönelik çalışmalar Türkçe literatürde özellikle dış politika üzerine yoğunlaşmaktadır. Nitekim temel ilgi alanları Türkiye'nin dış politikada sorun yaşamış olduğu ülkeler ile Türkiye arasındaki ilişkinin modellenmesine odaklanmıştır. Güner (2003) oyun kuramı ve uluslararası ilişkiler arasındaki ilişkiye dikkat çekerek uluslararası ilişkilerde oyun kuramının kullanılmasının önemini örneklerle ele almaktadır.² Bayar ve Çalışkan (2007) tarafından Türkiye ile AB ilişkileri oyun kuramı bağlamında ele alınmış ve oluşturulan iki aşamalı dinamik oyun modeli ile Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler ve gelecekteki yönelimleri analiz edilmiştir.³ Kaya (2019) tarafından "Suriye'li Mülteci Krizi" oyun kuramı bağlamında ele alınmış ve Türkiye'nin stratejik tercihleri AB ile gerçekleştirilen iş birliği bağlamında analiz edilmiştir.⁴

Oyun teorisinde temel olarak oyuncu kabul edilen birimin amacı, iyi bir şekilde izah edilmiş olan hedefi elde etmek ya da en akılcı yol ile ilgili hedefe ulaşmaktır. Oyuncu önce kendisine elde etmek istediği şeyin ne olduğunu ve neyin mümkün olabilir olduğunu ve aynı zamanda da görüşüne göre yapılacak hangi faaliyetin iyi sonuç vereceğini sorarak hareket etmektedir.⁵ Oyun teorisi, içerisinde birden fazla farklı yaklaşıma sahip olan modeller barındırmaktadır. İşlemsel olarak oyun teorisi içerisinde en gelişmiş olan oyunların sıfır toplamlı oyunlar (*zero-sum game*) olduğu iddia edilebilmektedir. Ancak oyun teorisine ve farklı oyun türlerine yönelik olarak gerçekleştirilen en çarpıcı eleştiri, gerçek durumlar ile oyunların uygulanabilirliğinin olmamasıdır. Oyun içerisine dâhil olan tarafların karşılıklı çıkarlarının zıt kutuplarda yer alması oyun teorilerinin gerçekliğe uygulanabilirliğine ciddi şekilde zarar verebilmektedir.⁶ Oyun teorisi başta gelmek üzere, siberetik ve gerçekliğin canlandırılması üzerine kurulu olan simülasyonlar oldukça etkili analizler ortaya koyup titiz bir şekilde mevcut durumu ele almakla birlikte, modelleme doğaları gereği dünyanın değişime açık olan yapısını ve dönüşüme açık olan gerçekliğini gözden kaçırmakta ve çoğunlukla yanlış bir karara yönlendirme potansiyeline sahip olmaktadır. Nitekim bu durum siyasi etkiler ortaya çıkaracak olan askerî araçların kullanılması durumlarında kendisini çok daha somut bir şekilde ortaya koymaktadır.⁷ Oyun teorisi içerisinde oyunlar sıfır toplamlı ve değişken toplamlı oyunlar (*non zero sum game*) olmak üzere iki temel ayrım içerisinde ele alınmaktadır. Sıfır toplamlı olmayan oyunlar uluslararası ilişkiler açısından ilgi ile takip edilmiştir. Nitekim bu oyunlarda bir tarafın kaybı diğer tarafın zararı olmadığı için uluslararası politika modellemeleri bu teorileri ele almaktadır. "Mahkûm İkilemi (*Prisoners Dilemma*)" sıfır toplamlı olmayan oyunlara verilebilecek en önemli örneklerin başında gelmektedir.⁸ *Sıfır toplamlı olmayan oyunlara verilecek bir diğer örnek makalenin de teorik kısmını oluşturan "tavuk oyunu"dur.*

Tavuk oyunu (*Chicken Game*) temel olarak uluslararası ilişkilerde nükleer karşı karşıya gelmelerin ya da çatışmaların analiz edilmesi için kullanılmakta olan bir oyun teorisi türüdür. Tavuk oyununa göre iki taraf bir uluslararası anlaşmazlık durumuna düştüklerinde farklı durumlar söz konusu olmaktadır. Taraflardan her ikisinden birinin kazanması ya da her iki tarafın kaybetmesi ve aynı zamanda da mevcut durumun

2 Serdar Güner, "Oyun Kuramı ve Uluslararası Politika", METU Studies in Development, 30, (Aralık 2003), s.163, ss. 163-180.

3 Güzin Bayar, Özgür Çalışkan, "Türkiye- AB İlişkileri: Bir oyun kuramı yaklaşımı", ODTÜ Gelişme Dergisi, 31 (Haziran 2007), s.20, ss.19-62.

4 Emirhan Kaya, "Oyun Kuramı Çerçevesinde Suriyeli Mülteci Krizi", Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Temel Yaklaşımlar, (eds). Sibel Turan, Nergiz Özkural Köroğlu, Transnational Press, 2017, s.157, ss. 157-176.

5 Ariel Rubinstein, "Game Theory: A Beautiful Mind," içinde *Economic Fables*, (Cambridge, United Kingdom: Open Book Publishers, 2012), 93.

6 Richard E. Quandt, "On the Use of Game Models in Theories of International Relations," *World Politics* 14, no. 1 (Ekim 1961): 70. Doi: 10.2307/2009556.

7 Morris Janowitz, "Towards a Redefinition of Military Strategy in International Relations," *World Politics* 26, no. 4, (Temmuz 1974): 477. <https://doi.org/10.2307/2010098>.

8 James D. Morrow, "Game Theory," *Encyclopedia of International Relations and Global Politics*, ed. Martin Griffiths, (New York: Routledge, 2013), 296.

devam etmesi olarak özetlenebilecek söz konusu durumlar içerisinde, taraflardan birinin kazanması diğer tarafın kaybı anlamına gelmektedir. Çatışmanın konusunu oluşturan durum karşısında oyuncuların geri adım atmayıp diğer oyuncuya meydan okuyan taraf, oyunu kazanmaktadır. Taviz vererek iddialarından vazgeçen taraf ise oyunu kaybetmektedir. Her iki tarafın da mevcut anlaşmazlık karşısında birbirlerine meydan okumayıp geri adım atmış olduğu durumlarda ise mevcut statüko korunmaktadır.⁹

Tavuk oyunu ve mahkûmun ikilemi oyunları aktörlerin karşı karşıya gelmeleri ile akalı olarak kullanılmaktadır. Özellikle her iki oyunun kurgulamalarının karşılıklı askerî eylemler doğuracak olaylara yönelik kullanılması iki oyunu öne çıkarmakla birlikte, oyunların matris olarak kurgularının birbirine benzer olduğu belirtilebilmektedir. Ancak iki oyun arasında oldukça önemli bir fark bulunmaktadır. Tavuk oyununda karşı karşıya gelen aktörler “kısır döngü” ile karşılaşmadıkları gibi karşılıklı olarak cezalandırılmamaktadır. Tavuk oyununda rasyonel bir aktör, iş birliğine uzak bir aktör ile karşı karşıya geldiğinde genellikle iş birliği seçeceği düşünülmektedir. Her iki oyun arasındaki en temel fark ortak çıkarıya yönelik ortaya çıkmaktadır. Mahkûmun ikilemi oyununda aktörlerin öncelikli amacı ortak çıkarın anlaşılmasıdır, tavuk oyununda bir aktör diğer aktöre meydana okumakta ve bir çatışma yaratmaktadır. Bir diğer ifade ile mahkûmun ikilemi oyunu karşılıklı olarak iş birliğini ararken, tavuk oyunu net bir şekilde bir aktörün diğer aktör karşısındaki üstün gelme mücadelesini modellemektedir. Tavuk oyunu bağlamında geliştirilen matris uluslararası krizlerin seyirlerini tahmin etmede çok başarılı olamamıştır. Bu bağlamda da modelin geliştirilmesine yönelik çeşitli adımlar atılmıştır. Tavuk oyunu içerisine yeni kavramlar dâhil edilerek oyun geliştirilmeye çalışılmıştır.¹⁰

Ellsberg “*The Theory and Practice of Blackmail*” adlı eserinde tavuk oyunu modelini geliştirerek kurgulamış olduğu ve “şantaj oyunu” “blackmail” olarak isimlendirmiş olduğu model ile birlikte tehdit etmeyi seçen bir aktörün davranışlarını kapsayıcı bir şekilde anlamlandırmaya çalışmıştır.¹¹ Ellsberg tarafından ortaya konulan model, tavuk oyununu akıllı bir makine hâline getirmeyi amaçlamıştır. Ellsberg’in tavuk oyunu basit bir şekilde nükleer caydırıcılık ile alakalı durumlarda aktörlerin davranışlarını ve nükleer tehdit altında aktörlerin davranışlarını tahmin etmek için oluşturmuştur.¹² Nitekim “Küba Füze” krizi Langlois (1991) tarafından tavuk oyunu bağlamında ele alınmış ve mahkûmun ikilemi ve tavuk oyunu ile tutarlılığı koruyan yeni bir model ortaya konmuştur. ABD ile Sovyetler Birliği arasında yaşanan kriz her iki aktörün sahip olduğu stratejilerin sonuçlarını tahmin etmeyi amaçlamış ve sonuç olarak nükleer krizlere yönelik modellerin geliştirilmesine vurgu yaparak krizlerde istikrarın aktörlerin saldırmadan önceki faydalarını tamamen ortadan kaldıran bedeller olduğunu önermiştir.¹³

Tavuk oyununa ilişkin analogiler farklılık gösterebilmektedir. Nitekim aynı durum şerit değiştirmeye yönelik farklı bir şekilde de ortaya konmuştur. İki sürücü birbirlerine doğru arabaları sürerken şerit değiştirenin kaybettiği ve tavuk olduğu, şerit değiştirmeyen diğer sürücünün ise kahraman olduğu farklı bir benzetme de bulunmaktadır.¹⁴

Şekil 1’de gösterilen tavuk oyununda şu durumlar söz konusudur; X ve Y sürücüleri iş birliği yapmayı tercih ederek ikisi de -3 puan almaktadır. 2. durumda ise X sürücüsü Y sürücüsünün de kendi gibi davran-

9 Andrew H. Kydd, *International Relations Theory*, (UK: Cambridge University Press, 2015), 48.

10 Glenn H. Snyder, “Prisoner’s Dilemma and Chicken Models in International Politics”, *International Studies Quarterly*, 17, no.1, (Mart 1971), 82-84, 87.

11 Daniel Ellsberg, *The Theory and Practice of Blackmail*, 1968, s.2

12 Erika Simpson, “Professor Anatol Rapoport’s Contribution to Game Theory and Peace Research”, *Journal of Peace Education and Social Justice*, 12, no.1, p-38-58. s.42.

13 Jean-Pierre-P.Langlois, “Rational Deterrence and Crisis Stability”, *American Journal of Political Science*, 35, no.4 (Kasım, 1991), s.801.

14 Stefanie Jung ve Peter Krebs, *The Essentials of Contract Negotiation* (Switzerland: Springer, 2019): 61.

cağını düşünerek şerit değiştirmeyi tercih edeceğini düşünmektedir. Ancak Y sürücünü şerit değiştirmeyecek ve risk alarak oyunun kahramanı olacaktır. Bu durumda X tavuk olurken -6 ile yenilen taraf, Y +6 puan ile kahraman olarak oyununun kazananı olacaktır. 3. durumda ise bir önceki durumda bahsedildiği üzere Y'nin X ile iş birliğine gitmesi söz konusu olacak ancak X iş birliğine gitmeyecek ve Y şerit değiştirerek tavuk olacak ve X oyun sonunda kahraman olacaktır. Bu durumda Y -6 alırken X +6 almaktadır. 4. durumda ise tavuk oyunu açısından en kötü sonuç olan her iki tarafında tercihlerini terk etmemesi ve bu bağlamda faaliyetlerini sürdürmesi söz konusu olacaktır. Böyle bir durumda iki taraf oyunu kaybedecek ve olası en kötü durum ortaya çıkacaktır. Şekil 1.'de gösterildiği gibi bu durumda X oyuncusu ve Y oyuncusu -12, -12 şeklinde puanlanmaktadır.¹⁵

Şekil 1. Tavuk Oyunu Gösterimi¹⁶

		Y Oyuncusunun Stratejisi	
		1	2
X Oyuncusunun Stratejisi	1	-3-3	-6+6
	2	+6-6	-12-12

Kaynak: Randall W. Stone, "The Use and Abuse of Game Theory in International Relations: The Theory of Moves," *The Journal of Conflict Resolution* 45, no. 2 (Nisan 2001): 218-219. doi:10.1177/0022002701035002004.; Fink, Scott Gates, Brian D. Humes, *Game Theory Topics: Incomplete Information, Repeated Games and N-Player Games*, (Sage Publication, 1998), 8.

2. Doğu Akdeniz'de Meydana Gelen Gelişmeler Aktörler ve Temel İddialar

Doğu Akdeniz aralıklarla uluslararası ilişkilerin merkezinde yer alan bölgelerden biri olmuştur. Son yıllarda bölgeye ülkelerin ve büyük şirketlerin özen göstermesinin/odaklanmasının altında bölgede hatırı sayılır miktarda doğal gaz ve petrol rezervlerinin keşfedilmiş olması büyük rol oynamış bölge devletler başta olmak üzere enerji şirketleri açısından da bir çekişme ve güç üstünlüğü sahası hâline gelmiştir. Küresel enerji denkleminde yeni bir boyut ekleyen Akdeniz bölgesinde şirketler başta olmak üzere devletler ittifaklar oluşturmakta ve Akdeniz politikalarını yeniden gözden geçirmektedir. Ancak bölgenin mevcut durumda çözüm bekleyen sorunları bölgede merkezde yer almak isteyen aktörlerin arasındaki ilişkiyi karmaşıktırmaktadır. Akdeniz bölgesini öne çıkaran enerji kaynakları bağlamında bölgede bulunan aktörler temel olarak üç sorun ile karşı karşıya kalmaktadır¹⁷:

- 1- Kıbrıs Sorunu
- 2- Enerji ve Enerji Paylaşımı
- 3- Deniz Yetki Alanı Anlaşmazlıkları

Kıbrıs sorunu Türk dış politikası kapsamı içerisinde yer alan konuların başında gelmektedir. Uzun yıllar boyunca Kıbrıs sorunu olarak tabir edilen gelişmeler Türkiye'nin gündemini yoğun bir şekilde doldur-

15 Sofia Chajadine, Daniel Mack ve Aaron Jeffrey Slan, "Investigations of Granularity and Payoff in 2x2 Games under Replicator Dynamics," içinde *Formal Modelling in Electronic Commerce*, ed. Steven O. Kimbrough ve Dongjun Wu, (Springer Science&Business Media, 2006), 512.

16 Yazar tarafından ilgili kaynaklardaki şekil ve gösterimler incelenerek ve örnek alınarak, şekil ve harfler değiştirilerek yeniden düzenlenmiş ve metne dâhil edilmiştir.

17 Euronews, "Yeni bir kriz ve mücadele alanı: Doğu Akdeniz", <https://tr.euronews.com/2019/05/23/gorus-yeni-bir-kriz-ve-mucadele-alan-dogu-akdeniz-cevrimiçi>, 10.07.2020.

makla kalmamış, 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kurulması sonrası Türkiye, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'de meydana gelen gelişmeleri dış politika gündeminin ilk sıralarında yer vermiştir. KKTC'nin kurulması öncesi Kıbrıs Cumhuriyeti'nde gelişen çeşitli olaylar aday uluslararası politikanın da gündemine taşınmış ve Kıbrıs'taki ihtilafli durumu günümüze kadar çözülmeden gelmiştir. 1983 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nde meydana gelen çoğu olay açısından bir dönüm noktası olan KKTC kurulmuş ve Kıbrıs'ta iki devletin yer aldığı aynı zamanda da iki farklı halkın bulunduğu siyasi durum ortaya çıkmıştır. Uluslararası alanda KKTC sadece Türkiye tarafından bir ülke olarak tanınmış ancak diğer devletler tarafından mevcut statünün tanınmasına ilişkin farklı görüşler dile getirilerek KKTC tanınmamıştır. Bunun yanında, GKRY ya da Kıbrıs Cumhuriyeti¹⁸ uluslararası alanda çoğu devlet tarafından tanınmış ve destek görmüştür. Türkiye somut bir şekilde uluslararası alanda çoğunlukla Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınan ihtilafli durumu, GKRY şeklinde tanımlamaktadır. Bir diğer ifade ile Kıbrıs Cumhuriyeti adanın tek bir ülke olduğuna yönelik durumu garantileme çabası olarak ortaya çıkarken aynı zamanda KKTC'nin de ada üzerindeki mevcut hukuki haklarını yok sayma çabasının en açık örneklerinden biridir.¹⁹

Kıbrıs'ta çözümsüzlük ile devam eden durum açısından dönüm noktası 2004 yılında BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından hazırlanmış olan "Annan Planı" olmuştur. Kofi Annan tarafından hazırlanan plan, referandum ile ada halkına sunulmuş ancak Rum halkının büyük bir çoğunluğu "Hayır" şeklinde tercihlerini ortaya koyarken, Türk halkının %50'sinden fazlası "Evet" şeklinde tercihlerini belirtmişlerdir. Annan Planı sonrası Kıbrıs sorunu çözümsüzlüğe terk edilmiştir. Bu durumu takip edencesine GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye tam üye olarak kabul edilmesi, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'deki durumun boyut değiştirmesi ile sonuçlanacak olay ve gelişmelerin başlangıcı olarak fitili ateşlemiştir. Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ta mevcut durumda; deniz yetki alanları anlaşmazlığı kapsamında Münhasır Ekonomik Bölge'ye (MEB) yönelik anlaşmazlık, GKRY'nin Doğu Akdeniz ülkeleri ile yapmış olduğu ihtilafli MEB Anlaşmaları, tartışmalı ruhsat ihaleleri anlaşmazlıkları bulunmaktadır.²⁰

GKRY'nin AB'ye tam üye olması Akdeniz bölgesinde ciddi gerginlikleri ortaya çıkaran yeni bir konjonktür ortaya çıkarmış olmakla birlikte, bölgede GKRY'yi destekleyen aktörlerin sayısını arttırmış olduğu gibi "Kıbrıs Sorunu"nu çözümsüzlüğe mahkûm ederek bölgenin barışını da tehdit eden, karmaşık bir soruna dönüşmüştür.²¹ Bir diğer ifade ile Kıbrıs'ta aktörler arasındaki çözümsüzlük Doğu Akdeniz'e sirayet etmiştir. Kıbrıs'ta yaşamakta olan halklar tarafından önce "Annan Planı"nın kabul edilmemesi, 2004 yılında ise Kıbrıs'ın AB'ye tam olarak üye kabul edilmesi sonrası gelişen olaylara Türkiye oldukça sert bir şekilde karşılık vermiştir.

Doğu Akdeniz'de aktörler arasında gerilimlere neden olan faktörlerin başında enerji gelmektedir. Nitekim bölge çok bilinmeyenli bir matematik denklemi hâline gelmiştir, aktörler arasında bölgede bulunan doğal gaz rezervlerinin paylaşılmasına yönelik oluşmuş olan ittifaklar ile bu denklemin bilinmeyenlerinin sayısı her geçen gün azalmaktadır. ABD başta olmak üzere, Akdeniz ülkeleri (*Mısır, İtalya, Yunanistan, GKRY, İsrail, İtalya ve Ürdün*) bölgede bulunan doğal gaz kaynaklarına yönelik olarak çeşitli iş birliği anlaşmaları yapmaktadır.²²

Bölgede doğal gaz kaynaklarının bulunmasına yönelik çalışmalar yaklaşık yirmi yıl önce başlamıştır. İsrail kıyısında 1999 yılında bulunan doğal gaz kaynağı ABD'li Noble şirketi ve İsrail'li Delek Grup tara-

18 2004 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti olarak Avrupa Birliği üyeliğine kabul edilmiştir.

19 İsmail Şahin, "Doğu Akdeniz'de Enerji Çatışması ve İş birliği," *ORSAM*, no. 3, (Ocak 2019): 14.

20 Şahin, "Doğu Akdeniz'de Enerji Çatışması ve İş birliği," 14.

21 Altuğ Günar, "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin) Avrupa Birliği Üyeliğinin Kıbrıs Sorununa Etkisi", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 37, (Haziran 2020): 98.

22 Hüseyin Işıksal, "Türkiye Doğu Akdeniz'deki AB Oyununu nasıl bozabilir", <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-dogu-akdeniz-deki-ab-oyununu-nasil-bozabilir/1646474> 10.07.2020

findan oluşturulan konsorsiyum iş birliği ile çıkarılmıştır. Bir diğer keşif, BG Grup tarafından 2000 yılında gerçekleştirilmiş Gazze açıklarında bulunan doğal gaz kaynağı BG ile Filistin tarafından bir anlaşma bağlamında işletilmek istense de İsrail'in talepleri bu bölgedeki anlaşmayı bozarak, bölgeye yönelik çalışmaların durdurulması söz konusu olmuştur. Bölgede sadece Suriye bağımsız olarak doğal gaz üretimi yapmaktadır. Bölgedeki doğal gaz kaynaklarının kaderi 2009 yılı ve sonrasında radikal bir şekilde değişmeye başlamıştır. İsrail tarafından bölgede keşfedilen ciddi doğal gaz kaynakları sonrası GKRY ve diğer ülkeler bölgede kaynak arama çalışmalarına hız vermişlerdir.²³

Doğu Akdeniz bölgesinde doğal gaz kaynaklarının dışında ciddi miktarda petrol rezervleri de keşfedilmiştir. Petrol rezervlerinin bulunmasının, Akdeniz Bölgesi'ndeki karmaşık duruma bir boyut daha ekleyerek bölgede mevcut olan iki temel anlaşmazlık olarak kabul edilen GKRY-Türkiye ve Arap-İsrail çatışmasını daha da derinleştirilmesi ya da çözümsüzleştirilmesi beklenmektedir. Nitekim bölgeye yönelik yapılan çalışmalar, doğal gaz ve petrol miktarının oldukça büyük olduğunu belirtmektedir.²⁴

Doğal gaz kaynaklarının jeo stratejik etkileri sanıldığından daha ciddi sonuçlar çıkarma potansiyeline sahiptir. Nitekim bölgede 2008 yılında İsrail tarafından gerçekleştirilen "Dökme Kurşun Operasyonu" (*Operation Cost Lead*), Türkiye ile İsrail arasında meydana gelen "Mavi Marmara Olayı" enerji denkleminde bölgedeki iş birliği ve ittifakları da belirleyecek boyuttadır. Özellikle Yunanistan, GKRY ve Mısır arasındaki 2015 yılı ve sonrasında gelişen güvenlik ve enerji üzerine kurulu iş birliği bölge açısından dikkat çekici niteliktedir. Aynı zamanda Yunanistan, Kıbrıs ve İsrail arasında da 2016 yılı ile birlikte oluşturulan üçlü ittifak önem arz etmektedir. İlgili ülkeler belirli aralıklarla düzenlemiş oldukları zirvelerde bir araya gelmekte ve bölgeye yönelik güvenlik ve enerji görüş alışverişinde bulunmaktadırlar. Mısır ile İsrail arasındaki ilişki bu bağlamda gelişme ve iyileşme şansı yakalamakta ve bu iş birliğine Lübnan da dâhil edilmektedir. Bölgede ortaya çıkan bu siyasi konjonktür Türkiye'yi yalnızlaştırmakta ve enerji ile güvenlik bağlamında ülkenin çıkarlarını tehdit etmektedir. Ancak Türkiye'nin İsrail ve Rusya ile ilişkileri bu noktada belirleyici nitelik olacak nitelik taşımaktadır. Aynı zamanda bölge AB açısından da büyük önem taşımaktadır. Rusya ve Ukrayna ile yaşanan gaz krizi ve sonrasında siyasi krizi takiben yaşanan çatışmalar, AB'nin Rusya'ya yönelik enerji bağımlılığını gözden geçirerek, enerji politikasında radikal bir değişikliğe gitmesine neden olmuştur. AB'nin enerji politikasında en önemli önceliği Rusya'ya olan bağımlılığı sonlandırmak ve kaynak arzını çeşitlendirmek olmuştur. ABD'nin bölgeye yönelik temel amacı İsrail'in pozisyonunu geliştirmekle birlikte Ukrayna'nın istikrarını tehlikeye atmadan Rus Gazını Avrupa'ya taşınmasını sağlamak olarak belirtilebilir. ABD, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyeleri olmaları nedeniyle bölge ile yakından alakalıdır. Ancak Trump'ın ABD'nin küresel varlığını azaltma yönündeki çabası Akdeniz bölgesinde de kendisi göstermekte, oluşacak olan siyasi boşluğun Rusya tarafından doldurulması ihtimaller içerisinde bulunmaktadır. Böyle bir durumda da Rusya, Rus gazı için güneyde bir koridora sahip olarak bölge üzerindeki rolünü pekiştirme fırsatı yakalayacaktır.²⁵

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarına ilişkin sorun doğrudan bölgedeki mevcut sorunlara bağlıdır. GKRY'nin Kıbrıs'ta barışçıl ve tüm tarafların üzerinde uzlaşmış olduğu bir çözüm bulunmadan AB üyesi hâline gelmesi sorunun temelinde yatmaktadır. GKRY, "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak AB üyesi olmuş ve

23 Hakim Darbouche, Laura El-Katiri, Bassam Fattouh, "East Mediterranean Gas: What kind of a Game-Chancer?", The Oxford Institute for Energy Studies, (December 2012), s.2-3.

24 Walid Khadduri, "East Mediterranean Gas: Opportunities and Challenges", Mediterranean Politics, 17, no:1, (February 2012), s.117. p-111-117.

25 Sohbet Karbuz, "Geostrategic Importance of East Mediterranean Gas Resources", Dorsman A., Ediger V., (eds). Energy Economy, Finance and Geostrategy, Springer, 2018, s.251-253. pp237-255

tüm ada üzerinde yetki sahibi tek otorite olduğunu iddia etmiştir. Bunun yanında Türkiye yayımlanmış olduğu protokol ile “Kıbrıs Cumhuriyeti’ni” tanımadığını belirtmiş ve adada KKTC’nin hakları olduğunu ortaya koymuştur.

GKRY tarafından 2007 yılında Lübnan ve Mısır’a 13 kısım olarak belirlenmiş ruhsat sahasında arama faaliyetleri düzenlenmesine yönelik yetki verilmiş ve aynı yıl içerisinde GKRY tarafından sahalar için ihaleye çıkmıştır. Bu durum Türkiye’yi derinden rahatsız ederek Türkiye başta deniz yetki alanlarının ihlali olmak üzere, KKTC’nin meşru hakları olduğunu ve adada tek meşru otoritenin GKRY olmadığını belirtmiştir. Buna rağmen GKRY tarafından gerçekleştirilen ihale ile birlikte “Noble International Ltd.” şirketine 2008’de 12. parselde sondaj yapma lisansı düzenlenmiş ve parsel “*Afrodite*” olarak isimlendirilmiştir. İlgili parselde Türkiye herhangi bir ihlal olduğunu iddia etmemiş ancak KKTC’nin haklarının GKRY tarafından gasp edildiğini ortaya koymuştur. Doğu Akdeniz’de meydana gelen gelişmeler Türkiye tarafından yakından takip edilmekle beraber Türkiye’de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’na (TPAO) karasuları dışında arama izni vermiştir. “32 derece 16 dakika ve 18 saniye” olarak belirlenen ve Kıbrıs’ın batısına düşen alanda Türkiye meşru hak ve yetkileri olduğunu iddia etmiş ve bu durumun BM tarafından da teyit edildiğini deklare etmiştir. Türkiye’nin Bakanlar Kurulu kararı ile 2008 yılında TPAO’ya yetki vermiş olduğu alanlar ile GKRY’nin MEB alanları olarak belirlemiş olduğu parsellerin çakışıyor olması deniz yetki alanlarına ilişkin anlaşmazlıkları ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda GKRY ve Türkiye, Doğu Akdeniz’de ciddi sonuçlar ortaya çıkarabilecek karşı karşıya gelmeler yaşamakta ve aktörler arasındaki gerilim sürekli yükselmektedir. Nitekim 2008 yılında “M/V Malene Ostervold” isimli araştırma gemisine müdahale edilmiştir. Yunanistan tarafından kendi kıta sahanlığı olarak belirlenen bölgede Türkiye tarafından izin alınmadan arama çalışması yaptırılmayacağını belirtmiştir. Bu durum Türkiye’nin Akdeniz’de sahaya çıkması olarak kabul edilebilmektedir. Türkiye’nin bu hamlesi sonrası merkezinde enerji olan yetki alanları anlaşmazlığına yönelik çatışma riski hiç olmadığı kadar yükselmiştir. Aynı zamanda GKRY tarafından belirlenen “1, 4, 5, 6, 7” numaralı parseller ile Türkiye’nin TPAO’ya ruhsat düzenlediği parseller üstüste binmektedir. Aynı şekilde KKTC’nin de TPAO’ya verdiği “1, 2, 3, 8, 9, 12, 13”, numaralı parsellerde de birbirine girmiş durumdadır.²⁶

GKRY Kıbrıs’da ihalelerine devam etmekte ve enerji şirketlerine parsellerde yetki vermektedir. Bu durum Doğu Akdeniz bölgesindeki aktör sayısını arttırmaktadır. Nitekim Fransa’ya deniz üssü verilmesi bu durumu açık bir şekilde göstermektedir. Aynı zamanda Fransız Total şirketinin GKRY parsellerinde işlemlerinin desteklenmesi ve Türkiye’nin bu bağlamda elinin zayıflatılması amaçlanmaktadır. Bu sürece AB’de dâhil edilmek istenmektedir. Türkiye net bir şekilde kendi hak ve yetkilerini ayrıca KKTC’nin haklarını savunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’ye göre Londra ve Zürih Antlaşmalarından doğan hakları bulmakta ve bu hakları GKRY’nin tek meşru otorite olarak hareket etmesini yasaklamaktadır. MEB anlaşmalarının uzun bir süreden beri yapılıyor olması GKRY’ni hukuksuzluk içerisine düşürmüştür. GKRY’nin enerji şirketleri ihalelerine karşılık olarak Türkiye ile KKTC arasında 2011 yılında Kıta Sahaneliği Sınırlama Anlaşması imzalanmıştır. GKRY tarafından ihale edilen parsellerin enerji şirketlerine verilmesi ve arama faaliyetlerine Türk donanmasının karşı çıkması taraflar arasındaki gerilimi ciddi şekilde yükseltmiştir. Uluslararası hukuk bağlamında konuya bakılmış olduğuna deniz yetki alanlarının bir anlaşma ya da “eşit uzaklık” ilkesi bağlamında belirlenmesi gerekmektedir. Yunanistan ve GKRY tarafından ilan edilmiş olan MEB, Türkiye’yi Akdeniz’de sıkıştırmaktadır. Nitekim Türkiye “1982 yılı BM Deniz Hukuku Sözleşmesi”ne taraf olmamakla birlikte, ilgili anlaşmanın maddeleri deniz yetki alanlarının “hakkaniyet” ilkesi bağlamında belirlenmesini öngörmektedir. Bu nedenle Yunanistan ve GKRY tarafından ilan edilen MEB’ler

26 Şahin, “Doğu Akdeniz’de Enerji Çatışması ve İş birliği,” 21-23.

uluslararası hukuka aykırılık oluşturmaktadır. Türkiye, Akdeniz’de gelişen bu durumlar üzerine BM’ye başvuru yaparak 2019’da kıta sahanlığını belirlenmiştir. Doğu Akdeniz bölgesinde meydana gelen çatışmaları merkezinde enerji kaynaklarının olduğu aşikardır. Bölgede “Türkiye-TPAO, ABD-Exxon Mobile, Nobel, Fransa-Total, İtalya-ENİ, Güney Kore-Kogas, Katar Petroleum, İngiltere-BG, İsrail-Delek ve Anver,” ülkeler ve enerji şirketleri yer almaktadır.²⁷

Türkiye ile Libya arasında Kasım 2019’da MEB’in belirlenmesine ilişkin yapılan anlaşma, dinamik bir yapıda olan bölgenin yeniden hareketlilik kazanmasına neden olmuştur. Anlaşma bölgede tüm dengeleri değiştirecek bir nitelik taşımakla beraber Türkiye’nin bölgede rolünü ciddi anlamda güçlendirmiştir. Anlaşma ile birlikte Türkiye ve Libya’nın Doğu Akdeniz bölgesindeki çıkarları garanti altına alınmıştır. Anlaşma Türkiye’nin bölgede yapmış olduğu ikinci sınırlama anlaşması olması bakımından önemlidir. Nitekim böyle bir durum Türkiye’ye farklı iş birliği kanalları açabilme potansiyeline sahip olabilir. Aynı zamanda Libya ile yapılan MEB anlaşması Türkiye tarafından ortaya konulan hukuki iddialarına destek vermekte, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki Batı sınırlarını belirlemektedir, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de yalnızlaştırılmasına karşı somut bir cevap niteliği taşımakta ve GKRY’yi uluslararası alanda enerji şirketleri ve ittifakları nezdinde prestij kaybına uğratma potansiyeline sahiptir.²⁸

Doğu Akdeniz’de meydana gelen tüm gelişmeler düşünüldüğünde tarafların tezleri birbirleri ile zıt durumdadır. Türkiye tarafından ileri sürülen iddialar şu şekildedir;

1. Kıbrıs adasının deniz sahalarında, Kıbrıs Türklerinin de hak ve yetkileri bulunmaktadır. GKRY geri adım atmaz ve tek taraflı işlemlerinde ısrar ederse buna karşı Kıbrıs Türkleri de hak ve menfaatlerini korumak üzere mukabil tedbirler alacaktır.²⁹
2. GKRY adanın tümünü temsil eden siyasi bir otorite değildir. Bu nedenle GKRY’nin deniz yetki alanlarına ilişkin çıkardığı yasaların veya ilgili ülkelerle yaptığı anlaşmaların bağlayıcı hiçbir hukuuki değeri yoktur.³⁰
3. Kıbrıs’ın deniz yetki alanlarındaki doğal kaynaklardan, iki halkın birlikte istifade etmesi gerekir. Ayrıca bu kaynaklara ilişkin her türlü tasarruf, tarafların ortak iradesine ve rızasına dayanmalıdır. Vaziyet bu hâle gelmedikçe, tek taraflı ilan edilen sözde ruhsat sahaları mülkiyet bakımından ihtilafli sular statüsünde kalacaktır.³¹ BM Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin 74 ve 83. maddelerine göre MEB sınırlandırılması “hakkaniyet” ilkesine göre yapılmalıdır. Hak sahipliği ve sınırlandırma farklı anlamlara gelmektedir.³²
4. Türkiye’ye göre Doğu Akdeniz’de Türkiye kıta sahanlığı da ihlal edilmektedir.³³

27 Euronews, “Yeni bir kriz ve mücadele alanı: Doğu Akdeniz”, <https://tr.euronews.com/2019/05/23/gorus-yeni-bir-kriz-ve-mucadele-alan-dogu-akdeniz> Çevrimiçi, 10.07.2020.

28 Çağatay Erciyes, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Türkiye’nin Siyasi ve Hukuki Tezleri Sahadaki Uygulamaları”, <http://www.mfa.gov.tr/data/dogu-akdeniz-deniz-yetki-alanlarinin-sinirlandirilmasi.pdf> 23-28.

29 Hasan Sencer Peker, Kübra Öztürk Oktay ve Yavuz Şensoy, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye’nin Enerji Güvenliği”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 8, no. 1, (Mayıs 2019): 98. doi:10.28956/gbd.562972

30 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Doğu Akdeniz’deki Ülkelerle Deniz Yetki Alanlarını ilgilendiren İkili Anlaşmalar Yapma Gayretlerini hk.,” no. 18, 30 Ocak 2007. Son Erişim: 30 Ocak 2020. http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilgilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa.

31 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Doğu Akdeniz’deki Ülkelerle Deniz Yetki Alanlarını ilgilendiren İkili Anlaşmalar Yapma Gayretlerini hk.”.

32 Çağatay Erciyes, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Türkiye’nin Siyasi ve Hukuki Tezleri Sahadaki Uygulamaları”, <http://www.mfa.gov.tr/data/dogu-akdeniz-deniz-yetki-alanlarinin-sinirlandirilmasi.pdf> 23-28.

33 İsmail Şahin, “Doğu Akdeniz’de Krizin Çözümü: Ortak Komisyon”, *Diriliş Postası*, 12 Temmuz 2019. Son Erişim: 30 Ocak 2020, <https://www.dirilispostasi.com/makale/dogu-akdenizde-krizin-cozumu-ortak-komisyon-5d27aa6e0cf017d63254107>.

GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" sıfatıyla adanın uluslararası alanda tanınan tek siyasi otorite olması ve 2004 yılında AB'ye tam üye olarak kabul edilmesi, bu devletin en güçlü tarafını oluşturmaktadır. GKRY bu güce güvenerek Doğu Akdeniz'de doğal gaz ve petrol arama çalışmalarında Ankara ile çatışmayı göze almaktadır. Bu bağlamda GKRY tarafından ortaya konulan tezler şu şekilde sıralanabilmektedir;

1. Rum resmi otoritelerine göre, GKRY Akdeniz'de petrol ve doğal gaz sahaları üzerinde hak iddia etmek bakımından tek yasal devlettir; bu nedenle egemenlik yetkisinden kaynaklı hakları kullanmaktadır.
2. Türkiye'nin iddiaları hem uluslararası hukuka aykırıdır hem de siyaseten kabul edilemez bir noktadadır. MEB sınırlandırmasında "eşit uzaklık" ilkesinden yararlanılması gerekmektedir ve adaların MEB hakları bulunmaktadır.³⁴

3. Tavuk Oyunu Bağlamında Doğu Akdeniz'deki Durumun Analizi

Akdeniz bölgesine yönelik oyun teorisi bağlamında ortaya konan çalışmaların kökeni Kıbrıs'ın AB ile (o dönemde Avrupa Toplulukları) ilişkilerinin başlamış olduğu dönemden başlamaktadır.

Lumsden (1973) "Kıbrıs Sorunu"nu mahkûmun ikilemi oyunu bağlamında ele almıştır. Lumsden, Kıbrıs Sorunu'nu çok aktörlü bir grup çatışması olarak tanımlamaktadır. Başta Yunanistan ve Türkiye'nin dâhil olduğu, aynı zamanda da ABD, (o dönemde Sovyetler Birliği) Rusya, NATO ve Birleşmiş Milletler'i (BM) taraf edinen konuyu, Türkiye ve Yunanistan arasındaki tartışmalara odaklanarak ele almış ve mevcut durumun tam bir mahkûmun ikilemi olduğunu iddia etmiştir.³⁵ Yeşilada ve Sözen (2002) Kıbrıs'taki durumun aktörler bağlamında bir kitlenme ortaya çıkarmış olduğunu ve bu kitlenmenin anlaşılabilirliği için oyun teorisi kullanılmasının yararlı olacağını ortaya koyarak, oyun teorisinin Kıbrıs Sorunu gibi stratejilerin sürekli olarak değişmiş olduğu bir durum karşısında değişen stratejilere iyi yanıt verebildiğini belirtmişlerdir. Yeşilada ve Sözen'e göre Kıbrıs Sorunu "eksik bilginin bulunduğu, dinamik ve iş birlikçi olmayan bir oyun teorisi örneği" olarak kabul edilebilmektedir.³⁶ Atabey (2009) Kıbrıs Sorunu'nu mahkûmun ikilemi oyunu bağlamında ele almış ve 2004 yılında gerçekleştirilen Annan Planı doğrultusunda oyunu Kıbrıs Sorunu'na uygulamaya çalışmış ve mahkûmun ikilemi oyununun psikolojik özelliklerini öne çıkararak mevcut durumu incelemiştir.³⁷ Özkaleli ve Hasgüler (2013) Kıbrıs Sorunu'nun çözülmesi için gerçekleştirilen müzakerelerin karmaşık yapısını dikkate alarak "evrimsel bir çatışma modeli" ile konuyu ele almakta ve oyun teorisini bir çatışma çözüm teorisi olarak kabul etmektedir.³⁸

Kıbrıs sorununun mahkûmun ikilemi oyun teorisi bağlamında çeşitli varyasyonlar içerisinde ele alınmakta olduğu görülmektedir. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran temel fark, günümüzde Doğu Akdeniz'de meydana gelen ve Kıbrıs'ın merkezinde yer almış olduğu sorunların "Tavuk Oyunu" bağlamında ele alınmasıdır. Çalışma, tavuk oyununun Doğu Akdeniz'de meydana gelen ve içerisinde çeşitli aktör ve sorunları barındıran olaylar silsilesini daha anlaşılabilir kıldığını iddia etmektedir.

34 Çağatay Erciyes, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Türkiye'nin Siyasi ve Hukuki Tezleri Sahadaki Uygulamaları", <http://www.mfa.gov.tr/data/dogu-akdeniz-deniz-yetki-alanlarinin-sinirlandirilmasi.pdf> 23-28.

35 Malvern Lumsden, "The Cyprus Conflict as a Prisoner's Dilemma Game," *Journal of Conflict Resolution* 17, no.1 (Mart 1973), doi:10.1177/002200277301700102.

36 A. Birol Yeşilada ve Ahmet Sozen, "Negotiating a Resolution to the Cyprus Problem: Is Potential European Union Membership a Blessing or a Curse?," *International Negotiation* 7, no. 2 (Ocak 2002), doi: 10.1163/138234002761384990.

37 Müjde Atabey-Koca, "The Annan Plan for Cyprus as a Prisoner's Dilemma Game," *Journal of Social Sciences of the Turkic World* 50, no. 50 (Haziran 2009), https://www.researchgate.net/publication/257536206_The_Annan_Plan_for_Cyprus_as_a_Prisoner's_Dilemma_Game.

38 F. Murat Özkaleli ve Mehmet Hasgüler, "The Cyprus Game: The Evolutionary Approach to Conflict Resolution Revisited," *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 15, no. 4 (2013). doi:10.1080/19448953.2013.844584.

Çalışmada değişken toplamlı, nükleer çatışmalar ve karşı karşıya gelen aktörler için tasarlanmış olan “Tavuk Oyunu” teorisi model olarak seçilmiştir. Oluşturulan modelde iki aktör bulunmaktadır. Model, aktörler arasındaki ilişkilerin karmaşıklığı ve derinliği aynı zamanda da gelişmelerin yaşanmakta olduğu bölgenin tartışmalı durumunun bir gereği olarak basitleştirilmiştir.

P: Oyuncuları/aktörleri ifade etmektedir. Bu bağlamda;

P1: Türkiye

P2: GKRY

olarak tanımlanmıştır. Modelde aktörlere yönelik iki durum belirlenmiştir. Seçenekler (C) ile gösterilmektedir;

C₁ : İş Birliği

C₂ : Savaş

olarak tanımlanmıştır. Oyun sonucunda aktörlerin elde edeceği dört sonuç bulunmaktadır. Sonuçlar (O) ile gösterilmekte ve şu şekilde tanımlanmıştır.

O₁: Uzlaşma

O₂: GKRY Kazanımı

O₃: Türkiye Kazanımı

O₄: Çarpışma

Aktörlerin belirtilen durumları (C₁-C₂) seçimleri sonucunda elde etmiş oldukları kazanç ve kayıpları (O₁-O₂-O₃-O₄) ortaya çıkarmaktadır. Bu durum çalışmanın modelinin basitleştirilmesi adına Şekil 2.'de gözlemlenen varsayımsal değerler ile ifade edilmiştir. Şekilde belirtilen varsayımsal değerler aktörlerin seçimlerinin nihai değerleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2’de yer alan varsayımsal değerlerden hareketle tarafların minimum zarar ve olabildiğince fayda sağlamak adına başvuracakları en mantıklı seçenek iki oyuncunun da iş birliğini kabul ettiği O₁ “Uzlaşma” sonucu olacaktır. O₁’in taraflar için en iyi seçenek olmasının temel nedeni en kötü senaryo düşünüldüğünde (O₄) tarafların karşılıklı olarak savaşması hâlinde kayıplarının maksimum seviyeye yükselmesidir. Tarafların iş birliğine gitmeleri hâlinde ortaya çıkan uzlaşma sonucunda tarafların kazanımlarını 10 olarak belirlediğimiz varsayımın da savaşma durumunda ilgili kayıp -1000 olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili sonuçlar tarafların karşılıklı hareketlerinde en iyi ve en kötü durumları ifade etmektedir. Ancak O₂ ve O₃ durumlarında karşılıklı kazanç ve kayıptan ziyade aktörlerden birisinin kazancı veya kaybı söz konusudur. GKRY’nin iş birliğine gitmemesi (C₂), Türkiye’nin ise iş birliğine gitmesi (C₁) durumunda O₂ sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuca göre GKRY’nin kararından vazgeçmemesi ona itibar kazandırırken (100), Türkiye’nin vazgeçmesi onu tavuk (-100) konumuna düşürmektedir. Karşıt durum olarak Türkiye’nin iddialarını sürdürmesine (C₂) karşılık GKRY’nin iş birliğine yönelmesi (C₁) hâlinde bu defa GKRY itibar kaybeden (-100) veya tavuk olan taraf olurken Türkiye ise itibar kazanan taraf olmaktadır. Şekilde yer alan tarafların seçimleri sonucunda ortaya çıkan varsayımsal değerler de göz önüne alındığında tarafların iş birliğine gitmelerinden ziyade bireysel risk almaları (O₂ ve O₃ durumu) onlara en yüksek kazanımı (100) sağlamaktadır. Ancak taraflardan birisinin risk aldığı noktada diğerinin de aynı riski aldığı varsayımı olası en düşük kazancın olduğu O₄ durumuna sürüklenmelerine neden olabilir. Bu nedenle aktörlerin yapabile-

cekleri seçimler neticesinde faydası en yüksek ve en makul olan sonuç O_1 yani karşılıklı iş birliği durumudur. Türkiye açısından duruma baktığımızda $O_3-O_1-O_2-O_4$ (varsayımsal değerler sırasıyla; 100, 10, -10, -1000) sırasıyla maksimum fayda sağlayandan minimum fayda sağlayana doğru sonuçları sıralayabiliriz. GKRY için ise $O_2-O_1-O_3-O_4$ (varsayımsal değerler sırasıyla; 100, 10 -10, -1000) şeklinde bir sıralama ortaya çıkmaktadır.

Şekil 2. Türkiye-GKRY Doğu Akdeniz Tavuk Oyunu Modellemesi

		GKRY (P ₂)	
		C ₁	C ₂
Türkiye (P ₁)	C ₁	10 O ₁ 10	100 O ₂ -100
	C ₂	-100 O ₃ 100	-1000 O ₄ -1000

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ta meydana gelen gelişmeler düşünülmüş olduğunda, bu gelişmelerin ciddi çatışmalara sebebiyet verebilecekleri açık bir şekilde görülmektedir. Oyun teorisi içerisinde yer alan tavuk oyunu genel olarak nükleer krizlere yönelik uygulanmakla birlikte, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'a ilişkin gelişmelerin analiz edilmesi için seçilmiş olmasının temel nedeni bu bölgede yer alan aktörlerin iddialarının karşılıklı olarak çatışması ya da birbirinin tam zıttı olarak çakışmasıdır. Bu bağlamda bir yanda Fransa ve İsrail sondaj gemilerine askerî koruma sağlayacaklarını iddia ederlerken, AB de 2004 yılında tam üye olarak kabul etmiş olduğu GKRY'nin iddialarını desteklemekte, tam üyelik müzakereleri sürdürmekte olduğu Türkiye'yi uluslararası hukuka uygun davranmamakla itham etmektedir. Türkiye ise bu girişimlerin karşısında garantörlük anlaşmalarından kaynaklanan hakları bağlamında KKTC'ye her türlü askerî ve teknik desteği sağlamaktadır. Türkiye'nin kendi sondaj gemilerine koruma sağlayacak ve sondaj çalışmalarını sürdüreceği olması, üzerinde hâlâ uzlaşma bulunmayan ihtilafli sahalarda tarafların karşı karşıya gelmelerine neden olacaktır. Bu durum tavuk oyunu kapsamında ortaya konulan analogi ile ciddi bir benzerlik taşımaktadır. Aktör bağlamında Türkiye ve GKRY kabul edilirse Türkiye ve GKRY'nin Doğu Akdeniz ve Kıbrıs bağlamındaki eylemlerinin tavuk oyununa uygulanabilir olduğu görülmektedir. Belirtilen iddialar temelinde tarafların herhangi birinin kaybı diğerinin kazancı olacakken, her iki tarafın iddiaları ve eylemlerinden vazgeçmemeleri çatışmanın yaşanması ile sonuçlanacaktır.

GKRY'nin ihale yapmakta olduğu ruhsat alanları Türkiye'nin Akdeniz'de bulunan kıta sahanlığı haklarını açık bir şekilde görmezden gelmektedir. 2001 Eylül tarihinde TPAO ile KKTC arasındaki varılan anlaşma ile TPOA'ya sağlanan ruhsatlar, GKRY'nin ihale yaparak vermekte olduğu kullanım ruhsat sahaları birbirleri ile uyumsuzluk göstermekte ve çakışmaktadır. Bu bağlamda GKRY'nin mevcut anlaşmazlığının tarafı olmaktan çıkarak KKTC ve TPOA'yı çok uluslu ve kendisine ruhsat tahsis edilmiş olan şirketlerle karşı karşıya bıraktığı açık bir şekilde görülebilmektedir. Bu durum tarafları Doğu Akdeniz bölgesinde çatışma içerisine çekecek sonuçlar ortaya çıkaracak niteliktedir. Olası bir çatışma durumunda Türkiye, KKTC'ye ilgili hak ihlallerinin

engellenmesi ya da deniz üzerindeki hakların korunması ve olası zarar doğuracak durumların önünün alınması adına garantör ülke olarak tüm desteği vereceğini belirtmektedir. Kıbrıs'ın bir ada olması ve burada iki farklı halkın bir arada bulunması, adanın hak sahibi olduğu doğal kaynakların halklar arasında eşit bir şekilde paylaşılmasını öngörmektedir. Kıbrıs'ta yer alan halkların birbirlerine karşı düşmanca hareket etmeleri ve tarafların ortak kabul/rızaları olmadan hareket edilmesi adada tartışmalı durumu devam ettireceği görülmekle birlikte, söz konusu kaynak sahalarının ihtilafı olarak kalmasını sürdüreceği ve tarafları karşılıklı olarak çatışma noktasına getireceği belirtilebilir. Bu kapsamda düşünüldüğünde adanın sahip olduğu hidrokarbon kaynaklarının kullanılması ya da işletilmesi konusu, adada kapsamlı bir çözüm süreci sonrasına bırakılması mantıklı görülmektedir. Bu nedenle BM'nin adadaki tarafları bir araya getirmiş olduğu, ortak ve karşılıklı tarafların yararlarının göz önünde bulundurulduğu ortak ve karşılıklı kararın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tarafların yararını gözetmeyen çözümlerin kabul edilmesi, Doğu Akdeniz'de tarafların çatışma düzleminde karşı karşıya gelmelerine sebep olabilecek niteliktedir. Nitekim Dervişoğlu tarafından 2011 Eylül tarihinde ortaya konulan önerinin hayata geçirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.³⁹

Sonuç

Akdeniz'in kalbi durumunda bulunan Kıbrıs tarih boyunca önemli stratejik konumunu korumuştur. 1950'li yıllar ile birlikte Kıbrıs sorunu olarak adlandırılan sorun ve çözümsüzlükler silsilesi uluslararası politikanın geneline yayılarak, büyük güçlerin karşı karşıya gelmiş olduğu siyasi, ekonomik ve askerî çatışma sahasına dönüşmüştür. 1963 yılında adada meydana gelen şiddet olayları sonrası, 1983 yılında KKTC'nin kurulması, 2004 yılında referandum ile reddedilen "Annan Planı" sonrası AB tarafından GKRY'nin tam üye olarak Birliğe dâhil edilmesi Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'de hak iddia eden tarafları karşı karşıya getirecek oldukça tehlikeli ve gerilimli sonuçlara sebebiyet vermiştir. Belirtilen tüm denklemlere enerji boyutu eklenmiş olduğunda Doğu Akdeniz'in gelecek yıllarda olası çatışma ve iş birliklerine ev sahipliği yapacağı açık bir şekilde tahmin edilebilir niteliktedir.

GKRY'nin ileri sürdüğü tezlerin AB ve ABD tarafından kabul edilmesi, Kıbrıslı Rumlara bu konuyu KKTC veya Türkiye ile müzakere etmeme cesareti vermektedir. Keza gerek AB gerekse de ABD bir arabuluculuk görevi üstlenmekten ziyade soruna doğrudan bir taraf gibi hareket etmektedirler. Türkiye'nin sonuçsuz kalan girişimleri, Ankara ile KKTC otoritelerini mukabil tedbirler almaya mecbur bırakmıştır. Eylül 2011 tarihinde Türkiye ile KKTC arasında kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşmasının imzalanması ile birlikte TPAO'ya gaz ve petrol arama faaliyetlerine yönelik ruhsat verilmiş, Türkiye tarafından da yetkili kılınan TPAO hem Türkiye'nin kıta sahanlığı bölgesinde hem de Kıbrıs'ın doğusunda doğal gaz arama faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır.

2000'li yıllar sonrası Doğu Akdeniz enerji krizi şeklinde hareketlenen Doğu Akdeniz bölgesi ve Kıbrıs'ta kalıcı olarak çözümün sağlanması, konunun ortak bir şekilde ele alınması ve bu çözümün kapsayıcı şekilde ortaya konması ile mümkün görünmektedir. Nitekim BM'nin liderliğinde ortak bir komisyon oluşturularak ilgili komisyon bağlamında önce Kıbrıs'taki temel sorunun çözülmesi ve enerji kaynaklarına yönelik tarafları sürekli çatışma noktasına getiren konuların kapsamlı bir çözüm sonrasına bırakılması şu anda gözükten en mantıklı yaklaşım olacaktır. Aksi bir durumda tavuk oyunu modellenmesinde de görüleceği üzere, taraflardan biri kaybedecek, biri kazanacak ya da taraflar harekete geçmeyecek ve karşılıklı çatışma

39 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "GKRY'nin Açtığı İkinci Uluslararası Hidrokarbon Arama İhalesi," No. 43, 15 Şubat 2012. Son Erişim: 30 Ocak 2020. http://www.mfa.gov.tr/no_-43_-15-subat-2012_-gkry_nin-actigi-ikinci-uluslararasi-hidrokarbon-arama-ihalesi.tr.mfa.

durumu devam edecektir. Son olarak tarafların iddiaları bağlamında faaliyet ve eylemlerinden vazgeçmemeleri tavuk oyununda öngörülmekte olan en kötü sonucun ortaya çıkmasına neden olacak ve çatışma durumu kaçınılmaz olacaktır. Bu durum her iki tarafın da kaybetmesi ile sonuçlanacaktır. Nitekim her iki oyuncunun deniz yetki alanlarına yönelik tek yanlı girişimlerinde askerî seçeneği ön plana alarak girişim başlatması bölgede çatışma riskini ciddi şekilde yükseltmektedir.

KAYNAKÇA

Atabey-Koca, Müjde. The Annan Plan for Cyprus as a Prisoner's Dilemma Game, *Journal of Social Sciences of the Turkic World* 50, no. 50 (Haziran 2009): 1-14. https://www.researchgate.net/publication/257536206_The_Annan_Plan_for_Cyprus_as_a_Prisoner's_Dilemma_Game.

Bayar, Güzin, Özgür Çalışkan, "Türkiye- AB İlişkileri: Bir oyun kuramı yaklaşımı", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 31 (Haziran 2007): ss.19-62.

Bennett, Peter G. "Modelling Decisions in International Relations: Game Theory and Beyond," *Mershon International Studies Review* 39, no. 1 (Nisan 1995): 19-52. doi:10.2307/222691.

Chajadine, Sofia, Daniel Mack ve Aaron Jeffrey Slan. "Investigations of Granularity and Payoff in 2x2 Games under Replicator Dynamics." içinde *Formal Modelling in Electronic Commerce*, ed. Steven O. Kimbrough ve Dongjun Wu, 509-525. Springer Science Business Media, 2006.

Darbouche, Hakim, Laura El-Katiri, Bassam Fattouh, "East Mediterranean Gas: What kind of a Game-Chancer?", *The Oxford Institute for Energy Studies*, (December 2012).

Erciyes, Çağatay, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Türkiye'nin Siyasi ve Hukuki Tezleri Sahadaki Uygulamaları", <http://www.mfa.gov.tr/data/dogu-akdeniz-deniz-yetki-alanlarinin-sinirlendirilmesi.pdf> 23-28.

Ellsberg, Daniel, "The Theory and Practice of Blackmail", 1968.

Fink, Evelyn C. Scott Gates ve Brian D. Humes. *Game Theory Topics: Incomplete Information, Repeated Games and N-Player Games*. Sage Publication, 1998.

Güner, Altuğ, "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin) Avrupa Birliği Üyeliğinin Kıbrıs Sorununa Etkisi", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 37, (Haziran 2020): 95:118.

Güner, Serdar, "Oyun Kuramı ve Uluslararası Politika", *METU Studies in Development*, 30, (Aralık 2003): 163-180.

İşıksal, Hüseyin "Türkiye Doğu Akdeniz'deki AB Oyununu nasıl bozabilir", *Anadolu Ajansı*, 15 Kasım 2019. Son Erişim: 10.07.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-dogu-akdeniz-deki-ab-oyununu-nasil-bozabilir/1646474>

Janowitz, Morris. "Towards a Redefinition of Military Strategy in International Relations," *World Politics* 26, no. 4, (Temmuz 1974): 473-508. doi: 10.2307/2010098.

Jung, Stefanie ve Peter Krebs. *The Essentials of Contract Negotiation*, Switzerland: Springer, 2019.

Kydd, Andrew H. *International Relations Theory*. UK: Cambridge University Press, 2015.

Karbuş, Sohbet, "Geostrategic Importance of East Mediterranean Gas Resources", Dorsman A., Ediger V., (eds). *Energy Economy, Finance and Geostrategy*, Springer, (2018): 237-255.

Kaya, Emirhan, "Oyun Kuramı Çerçevesinde Suriyeli Mülteci Krizi", *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Temel Yaklaşımlar*, (eds). Sibel Turan, Nergiz Özkural Köroğlu, Transnational Press, 2017:157-176.

Khadduri, Walid, "East Mediterranean Gas: Opportunities and Challenges", *Mediterranean Politics*, 17, no:1, (February 2012) :111-117.

Lumsden, Malvern. "The Cyprus Conflict as a Prisoner's Dilemma Game," *Journal of Conflict Resolution* 17, no.1 (Mart 1973): 7-32. doi:10.1177/002200277301700102.

Langlois, Jean-Pierre P., "Rational Deterrence and Crisis Stability", *American Journal of Political Science*, 35, no.4 (Kasım, 1991): 801-832.

Morrow, D. James. "Game Theory." içinde *Encyclopedia of International Relations and Global Politics*, ed. Martin Griffiths, 296-298. New York: Routledge, 2013.

Munck, Gerardo L. "Game Theory and Comparative Politics: New Perspectives and Old Concerns," *World Politics* 53, no. 2 (Ocak 2001): 173-204. doi:10.1353/wp.2001.0005.

Özkaleli, F. Murat ve Mehmet Hasgüler. "The Cyprus Game: The Evolutionary Approach to Conflict Resolution Revisited," *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 15, no. 4 (2013): 459-477. doi:10.1080/19448953.2013.844584.

Peker, Hasan Sencer, Kübra Öztürk Oktay ve Yavuz Şensoy. "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye'nin Enerji Güvenliği." *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 8, no. 1, (Mayıs 2019): 85-106. doi: 10.28956/gbd.562972.

Quandt, Richard E.. "On the Use of Game Models in Theories of International Relations," *World Politics* 14, no. 1 (Ekim 1961): 69-76. doi: 10.2307/2009556.

Rubinstein, Ariel. "Game Theory: A Beautiful Mind." içinde *Economic Fables*, 91-145. Cambridge, United Kingdom: Open Book Publishers, 2012.

Stone, Randall W. "The Use and Abuse of Game Theory in International Relations: The Theory of Moves." *The Journal of Conflict Resolution* 45, no. 2, (Nisan 2001): 216-244. doi:10.1177/0022002701035002004.

Simpson, Erika, "Professor Anatol Rapoport's Contribution to Game Theory and Peace Research", *Journal of Peace Education and Social Justice*, 12, no.1, (2018): 38-58.

Snyder, Glenn H., "Prisoner's Dilemma and Chicken Models in International Politics", *International Studies Quarterly*, 17, no.1, (Mart 1971):66-103.

Sağsen, İlhan, "Yeni bir kriz ve mücadele alanı: Doğu Akdeniz", *Euronews*, 23 Mayıs 2019, Son Erişim: 10.07.2020, <https://tr.euronews.com/2019/05/23/gorus-yeni-bir-kriz-ve-mucadele-alan-dogu-akdeniz>

Şahin, İsmail. "Doğu Akdeniz'de Enerji Çatışması ve İş birliği," *ORSAM*, no. 3, (Ocak 2019): 15-25. <https://www.orsam.org.tr/tr/dogu-akdenizde-enerji-catismasi-ve-isbirligi/>.

Şahin, İsmail. “Doğu Akdeniz’de Krizin Çözümü: Ortak Komisyon.” *Diriliş Postası*, 12 Temmuz 2019. Son Erişim: 30 Ocak 2020, <https://www.dirilispostasi.com/makale/dogu-akdenizde-krizin-cozumu-ortak-komisyon-5d27aa6e0c0f017d63254107>.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Doğu Akdeniz’deki Ülke-lerle Deniz Yetki Alanlarını ilgilendiren İkili Anlaşmalar Yapma Gayretlerini hk.” no. 18, 30 Ocak 2007. Son Erişim: 30 Ocak 2020. http://www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-igilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. “GKRY’nin Açtığı İkinci Uluslararası Hidrokarbon Arama İhalesi.” No. 43, 15 Şubat 2012. Son Erişim: 30 Ocak 2020. http://www.mfa.gov.tr/no_-43_-15-subat-2012_-gkry_nin-actigi-ikinci-uluslararasi-hidrokarbon-arama-ihalesi.tr.mfa.

Yeşilada, Birol A., ve Ahmet Sozen. “Negotiating a Resolution to the Cyprus Problem: Is Potential European Union Membership a Blessing or a Curse?,” *International Negotiation* 7, no. 2 (Ocak 2002): 261-285. doi: 10.1163/138234002761384990.